

Ennaltaehkäisevät kotikäynnit palvelutarpeen arvioinnissa

Raportti PaKasteen työskentelyjaksosta 2012–2013

Riikka Ylisaukko-oja

24.8.2012

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Pellon kunnan työskentelyjakson aihe/sisältö.....	3
3. Tavoite.....	4
4. Toteutus	4
4.1 Resurssit.....	4
4.2 Menetelmät ja toiminta.....	5
5. Tulokset ja tuotokset	6
5.1 Haastattelut numeroina.....	6
5.2 Yleisimmät toiveet.....	8
5.3 Muuta esiinnoussutta.....	9
6. Arviointi.....	10
6.1 Tavoitteen toteutuminen ja haastattelut työvälineenä.....	10
6.2 Työskentelyjakson haasteet ja tulosten arviointi.....	11
7. Pohdinta	13

1. Johdanto

Pohjois-Suomen monialaiset sosiaali- ja terveyspalvelut -hanke (<http://www.sosiaalikallega.fi/kaste>) on aloittanut 1.11.2012 ja kestää 31.10.2013 saakka. Hankkeelle on myönnetty valtionavustusta kansallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelmasta (KASTE). Hanketta hallinnoi Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymä ja koordinoinnista vastaa Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Lapin toimintayksikkö.

Pakasteen Lapin osiossa kehitetään perusterveydenhuoltoa, terveyden edistämistä, sosiaalityötä ja vanhustyötä kuntalähtöisesti. Hankkeeseen osallistuville Lapin kunnille on annettu mahdollisuus juurruttaa Pakaste I:n aikana kehitettyjä työskentelymalleja. Kunnat ovat saaneet valita Pakasteen ja kunnan tavoitteita tukevat kehittämistyön kohteet ja kehittäjätyöntekijät. Pakaste II – hankkeen koordinaattorit ovat tukeneet kuntia kehittämistyössä.

2. Pellon kunnan työskentelyjakson aihe/sisältö

Vanhustyön palveluiden kehittäminen on uusi osa-alue Pakaste II - hankkeessa, ja sen tavoitteena on luoda sopiva vanhustyönrakenne Lappiin. Pellossa haluttiin selvittää ennaltaehkäisevien kotikäyntien avulla ikäihmisten omaa arviota tulevasta palveluntarpeestaan. Kotikäynnit päätettiin toteuttaa 75 – 80 vuotta kuluvana vuonna 2012 täyttävillä kuntalaisilla. Ennaltaehkäisevät kotikäynnit olivat Pellossa täysin uusi työskentelymalli kyseisessä tarkoituksessa, mikä teki työstä mielenkiintoista ja merkittävää. Kotikäyntien avulla pyrittiin kartoittamaan kunnan kehittämistehtäviä: mitä palveluita ja toimintaa ikäihmiset kaipaavat kuntaamme, ja missä olisi kenties parantamisen varaa? Palveluita halutaan Pellossa kehittää asiakaslähtöisesti, sillä asiakaslähtöisyydellä muun muassa varmistetaan resurssien järkevä käyttö ja oikein suuntaaminen.

3. Tavoite

Ennaltaehkäisevien kotikäyntien päätavoitteena oli selvittää, miten 75 – 80-vuotiaat kuntalaiset arvioivat omaa palveluntarvettaan tulevaisuudessa. Pidimme erityisen tärkeinä vastauksia jotka käsittelivät asuinolosuhteita, päivittäisistä toiminnoista suoriutumista, omista asioista huolehtimista (kuten raha-asioista ja lääkkeiden annostelusta), terveydentilaa, sosiaalisia suhteita ja harrastuksia, mielialaa sekä toiveita ikäihmisten palveluiden järjestämisestä. Tavoitteena oli saada tietoa siitä, kuinka suuriin asiakasmääriin kunkin palvelun kohdalla kunnan tulisi varautua ja millä aikavälillä, sekä miltä osin palveluita tulisi kehittää.

4. Toteutus

4.1 Resurssit

Työskentelin hankkeessa sosiaaliohjaajan nimikkeellä. Työaikani oli 7,25 tuntia päivässä, 36,25 tuntia viikossa. Hanke toteutettiin kolmen kuukauden työskentelyjaksolla, 1.6. – 31.8.2012. Lisäksi työskentelin kunnan palkkaamana 6 päivää ennen varsinaisen hankkeajan alkamista toukokuussa. Toukokuun työajan käytin hankkeeseen perehtymiseen, haastateltavien kartoittamiseen, tulevien kotikäyntiaikojen kalenteroittamiseen, kysymyslomakkeen tekoon sekä haastateltaville soittamiseen ja aikojen sopimiseen. Kesä- ja heinäkuun käytin pääosin kotikäynteihin, elokuun puolestaan yhteenvetoon ja raportin tekoon.

Työni tukena toimi työ- ja ohjausryhmä, johon kuuluivat itseni lisäksi vt. sosiaalihoitaja Johanna Korteniemi, hoivapalveluohjaaja Kaisu Laitamaa sekä asumispalveluohjaaja Anne Ikonen. Työ- ja ohjausryhmän kanssa järjestettiin työskentelyjakson aikana kaksi palaveria, ennen ja jälkeen kotikäyntikierron. Työskentelyjakson alussa pidetyssä palaverissa muun muassa rajasimme haastateltavien ryhmään kuulumisen kriteerit ja suunnitelimme kysymyslomaketta haastattelujen rungoksi. Jälkimmäisessä palaverissa kävimme läpi työn tuloksia, haastatteluista saatua yleiskuvausta ja palautetta sekä merkittävimpien teemojen yhteenvetoa. Palavereiden lisäksi olin työskentelyjaksolla tiiviisti yhteydessä sekä sosiaalihoitaja Johanna Korteniemen että hoivapalveluohjaaja Kaisu Laitamaahan esimerkiksi erilaisten epäselvyyksien ilmetessä.

4.2 Menetelmät ja toiminta

Taustatietoon ja itse hankkeeseen tutustuminen tapahtui toukokuussa työsuhteen alkaessa. Tutustuin lähinnä Pakaste I – hankkeeseen ja sen loppuraporttiin, Pakaste II hankesuunnitelmaan sekä Pakaste II vanhustyönsuunnitelmaan. Lisäksi tutustuin Jyväskylässä vuosina 2003 – 2004 tuotettuun Ennaltaehkäisevä työ ja palveluohjaus – hankkeeseen, jonka tuloksena oli muun muassa Ennaltaehkäisevän vanhustyön ja palveluohjauksen palvelukokonaisuus. Pehdyin myös sosiaalikallegafi – sivustolta löytyvään Vanhustyön johtamisen kehittämisrakenne I – seminaarin materiaaleihin (esim. Marjaana Seppänen: Muutoksessa Mukana? Vanhuspalvelujen muuttuva toimintaympäristö).

Löysin myös Heli Lerkkasen opinnäytteen Jyväskylän ammattikorkeakoululle vuodelta 2007: Ennaltaehkäisevät kotikäynnit laukaalaisten ikäihmisten kotona selviytymistä turvaamassa. Lerkkanen oli ollut mukana tekemässä 80-vuotiaille laukaalaisille hyvinvointikartoitusta ennaltaehkäisevien kotikäyntien avulla. Lerkkanen oli työssään kuvannut seikkaperäisesti ennaltaehkäisevien kotikäyntien laatua sekä työntekijöiltä ja asiakkailta saamaansa palautetta käynneistä, mistä koin saavani tukea omaan kotikäyntityöhöni.

Hankkeesta ja tulevista kotikäynneistä ilmoitimme kuntalaisille toukokuun lopussa ilmestyneessä paikallislehden kuntatiedotteessa. Varsinaiset haastatteluajat sovittiin puhelimitse. Haastateltavalle soittaessani kerroin missä asiassa lähestyn, miten haastatteluun osallistuminen edistää hanketta, millaisia kysymyksiä haastattelu sisältää ja mitä elämänalueita koskien, sekä toin esille, että haastatteluihin osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Suoritin haastattelut pääosin kesä-heinäkuun 2012 aikana, viimeisen 6. elokuuta. Kaikki haastatteluajat oli tarkoitus sopia yhdellä kerralla, ennen kiertämisen aloittamista, mutta koska työskentelyjakso ajoittui kesälle ja loma-aikaan, pian ilmeni, että ajat saatiin haastateltavien kanssa sovittua enintään kahden viikon ajalle kerrallaan. Tästä johtuen jouduinkin pitämään suunniteltua useamman niin sanotun toimistopäivän, jonka aikana hoidin paitsi paperitöitä, otin vielä puhelimitse yhteyttä haastateltaviin ja sovin haastatteluajoja.

Kotikäyntejä varten tehtiin kysymyslomake, joka toimi haastattelujen runkona. Pyrin pitämään ilmapiirin kotikäynnillä mahdollisimman vapaamuotoisena, ja haastattelun lisäksi tavoitteenani olikin kuunnella haastateltavia ja seurustella heidän kanssaan. Jos keskustel-

lessa tuli ilmi, että palveluntarve oli akuutti, haastateltava oli miettinyt pitkään palveluiden piiriin hakeutumista tai muuten haastattelutilanteessa vaikutti siltä, että palvelutarpeenarviointi olisi syytä suorittaa, annoin haastateltavalle ikäihmisten palveluista vastaavien työntekijöiden yhteystiedot ja ohjasin häntä olemaan heihin yhteydessä. Lisäksi annoin parhaani mukaan yleistä tietoa palveluiden järjestämisestä Pellossa. Mielestäni ennaltaehkäisevien kotikäyntien tavoitteena oli palvelutarpeen kartoittamisen lisäksi ehdottomasti myös luoda kotona asuville ikäihmisille turvallisuuden tunnetta ja saada asukkaat mieltämään kunnalliset palvelut helpommin lähestyttäviksi, mitä yritin omalta osaltani kotikäynneillä edistää.

Yksi haastattelu kesti keskimäärin noin puolitoistatuntia, ja pyrin suorittamaan ne alueittain (/kylittäin). Myös pidempiä haastatteluja tein useamman, kesto pisimmillään vajaa kolme tuntia. Tällöin haastattelu sisälsi usein myös paljon muuta jutustelua. Haastattelujen ihanteellinen tahti oli kolme haastattelua päivässä, mutta joinakin päivinä oli järkevää ottaa päivälle jopa neljä haastattelua. Myös yhden haastattelun päiviä oli muutamia, kun muita aikoja samalle päivälle ei saatu sovittua.

Ennaltaehkäisevien kotikäyntien ja Pakaste II – hankkeen tuloksista tiedotetaan jälleen paikallislehdessä. Kirjoitan lehteen tiivistävän artikkelin työskentelyjakson lopussa, ja se julkaistaan lehden toimituksesta riippuen joko elokuun lopussa tai syyskuun alussa. Tuon artikkelissa esille tietoa hankkeesta, kotikäynneistä saatua yleiskuvaa, pientä yhteenvetoa kuten kuinka monta haastattelua kaikkiaan suoritettiin, sekä haastatteluiden merkittävimpiä tuloksia. Lisäksi kerron mitä hankkeen jälkeen tapahtuu, mitä muutoksia ja uudistuksia on suunniteltu.

5. Tulokset ja tuotokset

5.1 Haastattelut numeroina

Kaikkiaan ikäryhmään kuuluvia asukkaita kunnassamme oli väestörekisteristä ajettujen tietojen mukaan 312. Kun rajasimme haastateltavien joukkoon ne henkilöt, jotka eivät olleet itse eivätkä puolison kautta missään palveluiden piirissä tällä hetkellä, haastateltavien

ryhmään jäi 181 asukasta. Kuitenkaan 33 asukkaan puhelinnumeroa ei löytynyt, joten lopulta haastatteluiden piiriin kuului **148** kuntalaista.

14 asukkaan kanssa haastatteluaikaa ei saatu sovittua, sillä he olivat esimerkiksi pitkällä matkalla tai heitä ei tavoitettu puhelimitse. 20 ei puolestaan halunnut osallistua haastatteluun. Näin ollen haastatteluja tehtiin kaikkiaan **114** (sis. 19 pariskuntaa). Tein kotikäyntejä sekä kuntakeskuksessa että Pellon kaikissa kahdessatoista sivukylässä.

Haastatelluista **81** arvioi tarvitsevansa jotakin apua/palvelua kotiin tulevaisuudessa. 81:stä **73** arvioi tarvitsevansa siivouspalvelua, ja muutamat heistä olivatkin jo yksityisten siivouspalveluiden asiakkaana. **16** arveli tarvitsevansa ateriapalvelua, **15** kuljetuspalvelua ja **5** kotisairaanhoidoa. **12** ei osannut eritellä palveluntarvettaan. 114:sta **100** arvioi saavansa helposti apua esimerkiksi naapurista, lapsilta tai puolisoilta.

Raskaat taloustyöt tuottivat haastatelluille selkeästi eniten haasteita, sillä **45**:llä oli ainakin jonkin verran ongelmia niiden suorittamisessa. **19** koki puolestaan portaissa liikkumisen haastavaksi tai jonkin verran haastavaksi, **15** kevyet taloustyöt ja **14** ulkona liikkumisen. **6**:lle tuotti jonkin verran ongelmia vuoteeseen meno ja poistulo sekä sisällä liikkuminen. Pukeutumisen ja puhelimen käytön ainakin jonkin verran haastavaksi koki **5** haastateltua. **4**:lle peseytyminen tuotti jonkin verran hankaluuksia, kahdelle puolestaan raha-asioiden hoito ja kaupassakäynti. Yhdelle haastatellulle WC-toimintojen suorittaminen oli ajoittain haastavaa. **65**:llä ei ollut minkäänlaisia haasteita päivittäisten toimintojen suorittamisessa.

Haastatteluhetkellä terveydentilansa erittäin hyväksi koki suurin osa, **50** haastateltua. Melko hyväksi terveytensä koki **36**, tyydyttäväksi **22** ja melko huonoksi **6**. Lähes kaikki haastateltavat kokivat useimmiten olevansa positiivisia ja hyväntuulisia. Lievää voipuneisuutta sekä yksinäisyyttä ilmeni joissakin tapauksissa. Muutama haastateltu oli kokenut hiljattain suuria menetyksiä ja/tai elämänmuutoksia, joiden vuoksi mieliala oli saattanut väliaikaisesti alentua, mutta suoranaista masentuneisuutta ei esiintynyt. Haastatelluista kaksi oli suunnitellut lähiaikoina muuttavansa pois Pellosta, mutta heidän lisäksi vain muutamat pitivät vaihtoehtona kuntakeskukseen tai toiselle paikkakunnalle muuttoa.

Suurimmalla osalla haastatelluista oli omasta mielestään hyvät tai melko hyvät sosiaaliset suhteet. Haastatelluista muutamat olivat vielä ainakin osittain työelämässä, ja noin puolet toimi aktiivisesti jonkin järjestön parissa, kuten Eläkeliitossa tai Sydänyhdistyksessä.

5.2 Yleisimmät toiveet

Haastatteluja yhdisti ennen kaikkea haastateltujen toive talonmiespalveluiden järjestämisestä. Lähes kaikki haastatellut toivoivat, että jonkinlaista apua raskaimpiin taloustöihin olisi saatavilla tulevaisuudessa. Monella tarve oli jo ajankohtainen. Yleisimmät askareet, joiden helpottamiseksi talonmiespalvelua toivottiin, olivat lumen luonti, nurmen leikkuu sekä halkojen teko (ja niiden vajaan kanto). Muutamassa keskustelussa nousi esille toive siitä, että talonmiehet palkattaisiin kylittäin tai vastuualueittain. Silloin asiakas tietäisi aina kenelle soittaa, ja äkillisenkin avun saanti mahdollistuisi.

Toiseksi yleisin toive oli palveluohjauksen mahdollisuus. Palveluohjaaja vastaisi paitsi sosiaalipalveluja koskeviin kysymyksiin, ohjaisi myös palvelujen hakemisessa. Palveluohjaaja olisi tietoinen yksityisistä palveluista kuntamme alueella, ja ohjaisi tarpeen tullen asiakkaan myös näiden palvelujen piiriin. Lisäksi hän ohjaisi asiakasta Kelan etuuksien hakemista koskevissa asioissa. Myös vuosittain tehtävät ennaltaehkäisevät kotikäynnit kuuluisivat palveluohjaajan työhön. Kotikäynnit voitaisiin suorittaa esimerkiksi aina 75 vuotta täyttävillä kuntalaisilla.

Haastatteluissa nousi selkeästi esiin, että asukkaat ovat huonosti tietoisia siitä, mihin he ovat oikeutettuja ja mihin asioihin apua olisi saatavilla. Lisäksi itse palvelunhakuprosessista on vähän tietoa – miten hakeminen tapahtuu, mitä prosessiin kuuluu, kuinka nopeasti palvelua on saatavilla ja paljonko se asiakkaalle maksaa. Palveluohjaaja selkeyttäisi avun hakemista huomattavasti ja kartuttaisi asukkaiden tietoisuutta kunnan sosiaali- ja terveyspalveluista. Palveluohjaaja voisi myös mahdollisuuksien mukaan toteuttaa työnsä ohella niin sanottua ystäväpalvelua, jolle haastatteluissa ilmeni niin ikään tarvetta. Varsinkin yksinasujat kaipasivat seuraa, säännöllistä vierailijaa. Eräs haastateltu nainen esitti asian näin:

"Ei sitä enää kylästelläkhään, soitethaan kyllä muttei käy. Son niin ikävää jos ei pääse kenenkhään kans porisseen, lapsekki assuu kauempana ja niilä on oma elämä, ainahan net käyvät ko pääsevät, muttei se ole töistä aina lähteä ja läpitten kans matkustaa. Mitthään mie en laittas sen tekehmäänkhään, ko vain joku kävis. Sais seku vain porista, keittää vaikka kahvit. Olis jotaki mitä oottaakki aina, ja vähän tulis semmonen turvallisempi oloki."

Terveyspalveluiden puolelta yleisin toive oli kiertävä sairaanhoito. Haastatellut esittivät, että tyhjilleen jääneitä vanhoja kyläkoulutiloja voisi käyttää tilana, jossa järjestettäisiin esimerkiksi pari kertaa vuodessa verenpaine- ja kolesterolimittausta sekä perus kuulo- ja näkötestejä. Terveysseurannasta olisi suurta hyötyä muun muassa terveyskeskuksen jonojen vähentämiseksi. Lisäksi se loisi varsinkin ikäihmisille turvallisuuden ja huolenpidon tunnetta.

5.3 Muuta esiinnoussutta

Varsinaisten palvelutoiveiden lisäksi erilaista toimintaa toivottiin. Virikkeet, kuten liikunta-kerhot, yhteislaulu-illat, kulttuuriretket sekä teemoitetut porinakerhot olivat yleisiä toimintatoiveita. Toisaalta erityisesti kuntakeskuksessa asuvat kokivat, että järjestettyä toimintaa on jo riittävästi saatavilla, osallistumisaktiivisuus on itsestä kiinni. Sivukylille toimintaa toivottiin kuitenkin lisää, ja erityisesti miehet kokivat, että suurin osa järjestetystä toiminnasta on suunnattu enemmän naisille, esimerkkinä jumpat ja käsityökerhot. Miehet toivoivat kuntakeskukseen jonkinlaista yleistä nikkarointi- ja puuhastelutilaa, joita voisi käyttää omalla ajalla, ja sivukylille toivottiin miesten voimistelua/kuntoutusryhmää.

Lisäksi toivottiin yleistä jalkakäytävien kunnosta huolehtimista. Lasten ja ikäihmisten on paikoin jopa vaarallista kulkea pyörällä kevyenliikenteenväylällä niiden huonokuntoisuuden vuoksi. Lisäksi hiljattain kuntaan muuttaneet toivoivat kunnan puolesta jonkinlaista tervetuliaiskäynti- ja kuntaan tutustuttamis-käytäntöä uusille asukkaille. Muutamat pitivät kunnalta saatavaa aurasavustusta liian pienenä, ja sen nostamista toivottiin.

Yksittäisiä palveluehdotuksia olivat muun muassa kunnan hankkima halkomakone, jolle palkattaisiin käyttäjä (esimerkiksi talonmies). Kuntalaiset ostaisivat valmiita halkoja tarpeen mukaan, ja maksaisivat työstä. Kyseinen palvelu voisi edistää pitkäänkin esimerkiksi niiden ihmisten kotona asumista, joilla on puulämmitys, mutta sen hoitaminen ja ylläpito koetaan liian raskaaksi.

Lisäksi palveluksi ehdotettiin monipalveluauton liikennöintiä, joka liittyi paljon jo aiemmin mainittuun palveluohjaukseen. Autosta olisi saatavilla esimerkiksi yleistä palveluneuvontaa ja – ohjausta, mahdollisesti sairaanhoitopalvelua kuten verenpaineenmittausta, sekä ohjeistusta Kelan palveluihin. Auto kiertäisi säännöllisesti, ja sen palveluita saisivat käyttää kaikki halukkaat.

6. Arviointi

6.1 Tavoitteen toteutuminen ja haastattelut työvälineenä

Mielestäni työskentelyjakson tavoite kerätä tietoa ja kartoittaa ikäihmisten tulevaa sosiaali-palvelun tarvetta onnistui hyvin. Vaikka kaikki haastatellut eivät osanneet ajatella mitä palvelua tulisivat tarvitsemaan tai heillä ei ollut tietoa siitä mitä palveluita on mahdollisuus saada vaikka tarvekin olisi, useimmat osasivat arvoida omaa tilannettaan tyydyttävästi. Sen sijaan toiveiden esittäminen palveluiden/toiminnan järjestämisen suhteen tuntui haastavammalta. Nykyisiin oloihin oltiin tyytyväisiä, vaikka eläminen oli joissakin tapauksissa hyvin vaatimatontakin. Kotikäynneillä tuotiin uskoakseni palvelut kuitenkin kuntalaisia jollakin tapaa lähemmäksi, ja myös asenteita saatiin toivottavasti käännettyä entistä positiivisemmiksi.

Kaikkiaan haastattelut onnistuivat mielestäni erittäin hyvin. Haastatellut pitivät haastatteluiden niin sanotusta epävirallisuudesta – kuuntelin ja juttelin haastattelun lomassa myös yleisemmällä tasolla. Vapamuotoisen keskustelun aikana nousi esiin asioita, jotka ehkä muuten olisivat jääneet kuulematta. Useimmista kotikäynneistä jäi hyvä ja positiivinen mieli puolin ja toisin, suurta huolta ei herännyt, ja useimmista haastatteluista sain hyvää palautetta jo paikan päällä.

Tästäkin syystä mielestäni ennaltaehkäisevät kotikäynnit toimivat työtapana erinomaisesti tavoitteemme saavuttamiseksi. Osallistumisprosentti oli uskoakseni korkeampi kuin esimerkiksi kirjekyselyyn osallistumisen olisi ollut, ja kotikäyntien avulla kunnan palvelut tuotiin ihmisten lähelle, kohdattiin mahdollinen tuleva asiakas omassa ympäristössään, omalla itsenään. Lisäksi saimme haastatteluun hyvän otannan, sillä mikään kylä ei jäänyt kotikäyntien ulkopuolelle. Siispä tulos kuvaa melko kattavasti Pellon ikäihmisten tilannetta ja ajatuksia palveluntarpeestaan.

Kolmella kotikäynnillä haastattelua ei saatu toteutettua suunnitellusti. Yksi peruuntui paikallaan, vaikka henkilö oli halunnut osallistua haastatteluun ja aika oli sovittu etukäteen. Lopulta hän ei kuitenkaan jaksanut ottaa minua vastaan. Kysyin hänen vointiaan ja tiedustelin pelkäisikö hän jäädä yksin kotiin, oliko esimerkiksi sairauskohtauksen vaaraa. Hän ei halunnut minun jäävän, vaan vakuutti pärjäävänsä. Tarkistin vielä sosiaalijohtajalta voinko jättää henkilön yksin.

Yhdellä haastateltavalla oli puolestaan dementoitunut mies, joka ei kuulunut kotikäyntien piiriin ikänsä puolesta, mutta oli läsnä vaimoan haastateltaessa. Mies oli erittäin puhelias eikä jaksanut keskittyä haastatteluun tai kuunnella, minkä vuoksi haastattelua ei saatu suoritettua kokonaan vaimon kanssa. Yksi haastateltu asui puolestaan kaukana kuntakeskuksesta ja oli täysin naapuriavun varassa, naapuri oli haastattelussakin paikalla. Haastateltavalla oli paljon allergioita, joiden vuoksi oli melko sairas. Myöskään hän ei jaksanut keskittyä haastatteluun juurikaan, vaan halusi jutella enemmän yleisesti ja "muistella vanhoja". Haastattelu toteutui vain joiltakin osin.

6.2 Työskentelyjakson haasteet ja tulosten arviointi

Ajoittain työtäni hankaloitti hieman se, etten työskentele vakituisesti kunnan sosiaalipalveluiden piirissä. Tästä johtuen en pystynyt tarjoamaan kaikilta osin vakaata tietämystä systeemien toiminnasta ja prosessien etenemisestä, kuten määrärajoista kotipalvelua hakijassa. Lisäksi muun muassa terveydenhuoltoon liittyviä kysymyksiä ilmeni melko paljon, enkä osannut antaa kaikkiin tarpeeksi kattavia vastauksia. Jossakin vaiheessa työskentelyjak-

solla mietin, että olisi hyvä, jos olisin saanut työparikseni henkilön terveydenhuollon puolelta, mutta toisaalta en tiedä olisivatko haastattelut toimineet yhtä hyvin kahdella haastattelijalla.

Osaksi työtä hankaloitti myös ajankohta: kesäloma-aikana monet olivat pitkällä reissulla tai heillä oli puolestaan usean viikon ajan vieraita, jolloin haastatteluja ei välttämättä haluttu toteuttaa. Tästä johtuen haastatteluajoja piti sovittaa ja muuttaa useitakin kertoja.

Saadut tulokset ovat uskoakseni melko realistisia, eivätkä juurikaan yllättäneet. Ainoa tulos, jota ohjaus- ja työryhmäpalaverissa pohdimme, oli 100/114 tuntemus siitä, että tarvittaessa apu on lähellä. Haastatellessani tarkoitin kysymyksellä kaiken mahdollisen avunsaantia, pihatyöavusta keskellä yötä saatavaan apuun esimerkiksi sairauskohtauksen satuessa. Koska noinkin suuri osa uskoi saavansa apua helposti tarpeen tullessa, pohdimme, ovatko haastatellut ajatelleet enemmän turvallisuuden tunteen kuin konkreettisen avunsaantia. Osa haastatelluista kuitenkin kertoi, että naapurista tarkistetaan esimerkiksi päivittäin oma-aloitteisesti henkilön vointi, mikä toisaalta kertoo aidosta huolenpidosta ja avunannosta naapureiden kesken.

Lisäksi jäin miettimään oman mielialan arviointia koskevan kysymyksen tuloksia – lähes kaikki arvioivat mielialansa olevan useimmiten hyvä ja positiivinen. Voiko tulos olla totuuden mukainen, vaikka yksinasujiakin joukkoon mahtui 35? Myös siitä olin hieman yllättynyt, että jopa 81/114 arvioi jossakin vaiheessa tarvitsevansa jotakin palvelua kotona asuminen helpottamiseksi (todennäköisimmin siivousta). Ennakko-olettamukseni oli, että haastateltavien asenne olisi ollut palveluvastaisempi, eikä palveluiden piiriin haluttaisi ehkä hakeutua.

Saadut tulokset esitetään kunnanvaltuustolle syksyn 2012 aikana. Valtuuston kannasta riippuen kehitettävät palvelut pyritään sisällyttämään lähivuosien taloussuunnitelmaan, aikaisintaan vuodelle 2014. Suhtautuminen tuloksiin ja mahdollisesti kehitteillä oleviin palveluihin on sosiaalitoimen sisällä ollut erittäin positiivista ja innostunutta, mutta resurssien käyttö niiden järjestämiseksi riippuu siitä, millaiseksi tarve arvioidaan valtuustossa. Jos suunnitteilla olevat palvelut saataisiin jollakin aikavälillä toteutettua edes kokeiluna, niitä pyrittäisiin myös kehittämään kysynnän ja käyttöasteen mukaan toimivimmiksi. Kokeilulla

nähtäisiin onko palvelua ylipäättään järkevää pitää yllä ja rahoittaa, varsinkin jos käyttöaste jäisi kuitenkin pieneksi verrattain esimerkiksi muihin kotihoidon palveluihin.

7. Pohdinta

Kehittämistyöntekijänä toimiminen on ollut kaikkiaan hieno kokemus. Ymmärrykseni ikäihmisiä, vanhuutta, vanhenemista ja vanhustyötä kohtaan on syventynyt kotikäyntien myötä todella paljon. Lisäksi tutkimus- ja hanketyö on ollut hyvää pohjustusta pro gradu-tutkielmani tekemiseen. Projektiluontoinen työ on ollut täysin uudenlainen kokemus, se on luonut kokonaan uusia näkökulmia käytännön sosiaalityöhön. Haastattelut ja asiakkaiden kohtaaminen ovat olleet hyvää harjoitusta ja kokemusta sosiaalityön jokaiselle osa-alueelle. Kotikäynnit ovat olleet mieleenpainuvia ja opettavaisia, ja haastatelluilta saatu positiivinen palaute on luonut uskoa omaan työhöni, tuonut paljon varmuutta.

Hankkeen aikana työni tukena ovat olleet paitsi työ- ja ohjausryhmäpalaverit, myös tieto siitä, että olen voinut kysyä neuvoa tiimimme jäseniltä. Lisäksi työni etenemistä ja sujumista on kysytty säännöllisesti työyhteisössämme. Hieman enemmän perehdytystä työhöni olisin kaivannut, vaikken työskentelyjakson alussa osannut sitä kaivata. Kuitenkin mitä enemmän kotikäyntejä tein, sitä enemmän alkoi tuntua, että kunnan perehdytystä kunnan vanhuspalvelukäytännöistä ja –periaatteista olisin tarvinnut työni tueksi.

Myös hankkeesta tiedostamiseen panostaisin näin jälkikäteen ajateltuna enemmän. Olisi ollut hyvä, jos hankkeesta olisi ehditty tiedottamaan kirjeitse etukäteen, ennen soittokierrosta. Näin olisi varmistettu, että haastateltavat olisivat ymmärtäneet paremmin miksi heitä lähestytään, kerrottu heille hankkeen taustoista ja tavoitteista enemmän. Puhelimessa väärinkäsityksen riski on suurempi, vaikka pyrinkin kertomaan asiastani mahdollisimman selkeästi ja kattavasti.

Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia miten haastateltavat itse kokevat ennaltaehkäisevät kotikäynnit; onko niistä haastateltaville itselleen hyötyä, ja jos on, niin mitä? Ainakin oma käsitykseni työskentelyjakson perusteella on, että suurin osa haastatelluista oli kotikäynteihin

erittäin tyytyväinen. Mielenkiintoista olisi tutkia myös sitä, millaiseksi omaishoitajat tai sairastavan puolison omaiset kokevat tulevan palveluntarpeensa.

Toivon, että hankkeen aikana kerättyä tietoa voitaisiin käyttää hyväksi myös myöhemmin, esimerkiksi palvelutarpeenarviointia tehtäessä. Ennaltaehkäisevien kotikäyntien muistiinpanojen perusteella voitaisiin esimerkiksi verrata sitä, kuinka paljon asiakkaan tilanne on haastatteluhetkestä muuttunut. Lisäksi jos ennaltaehkäisevät kotikäynnit saataisiin tästä lähtien kerättyä vuosittain tietyltä ikäryhmältä, helpottaisi se omalta osaltaan vanhuspalvelutyötä huomattavasti – kotikäynniltä saatava tieto ja kokemus haastatellun elämäntilanteesta ja voinnista ovat vankka pohja työlle. Säännöllisellä tiedonkeruulla on myös mahdollisuus hillitä yhtäkkistä menojen kasvua, kun osataan varautua tulevaan.

Olisi hienoa seurata saadaanko uudet palvelut järjestettyä, ja miten ne alkavat toimimaan, saadaanko ne juurrutettua vanhustyön todellisiksi käytännöiksi. Tuntuu, että työni jää siltä osin hieman kesken, kun en ole seuraamassa palveluiden järjestämisprosessia. Olen tehnyt työhön kuitenkin todella tyytyväinen, työskentelyjakso tuntui merkittävältä ja antoisalta. Toivon, että saamiani tuloksia todella hyödynnetään – niiden avulla kuultaisiin kuitenkin ennen kaikkea asiakkaiden omaa ääntä.

Ehkäisevät kotikäynnit, Pakaste II

Pellon kunta

TAUSTATIEDOT

Nimi _____

Sukupuoli _____

Syntymäaika ja ikä _____

Osoite _____

Haastattelun pvm, ja siihen käytetty aika _____

ASUMINEN

1. Asuu

-
1	Yksin
2	Puolison tai avopuolison kanssa kahdestaan
3	Lapsen/lasten ja puolison kanssa
4	Lapsen/lasten kanssa ilman puolisoa
5	Muun henkilön kanssa

2. Asuntotyyppi

1	Omakotitalo (yksi kerros)
2	Omakotitalo (useampi kerros)
3	Rivitalo/paritalo (yksi kerros)

- 4 Rivitalo/paritalo (useampi kerros)
- 5 Kerrostalo (hissillä varustettu)
- 6 Kerrostalo (ilman hissiä)

Jos asutte kerrostalossa jossa ei ole hissiä, mitä ongelmia teille aiheutuu talon hissittömyydestä?

---

3. Asunnon rakentamivuosi? _____

4. Asunnon koko _____ neliötä

5. Mitä varusteita asunnossanne on?

	kyllä	ei
- sähkö	1	2
- vesijohto	1	2
- viemäri	1	2
- sisä-wc	1	2
- lämmin vesi	1	2
- sähkölämmitys	1	2
- puulämmitys	1	2
- oma sauna	1	2
- sauna/peseytymistilat kellarissa	1	2
- amme	1	2
- suihku	1	2
- sähköliesi	1	2
- sähköuuni	1	2
- puulämmitteinen uuni	1	2

- jääkaappi	1	2
- pakastin	1	2
- kylmä-/perunakellari	1	2

6. Onko asunnossanne

	kyllä	ei
- palovaroitin	1	2
- alkusammutusvälineet	1	2
- suojattu saunan kiuas	1	2
- estetty liedon ylikuumeneminen	1	2
- sähkölaitteet ja johdot kunnossa	1	2
- päivittäin tarvittavat käyttöesineet helposti saatavilla	1	2
- vapaat kulkureitit	1	2
- riittävä valaistus	1	2

7. Käytättekö viihde-elektroniikkaa? Mitä? (Esim. televisio, radio, dvd-soitin)

---

8. Käytättekö tietokonetta? _____

9. Hoidattekö raha-asioitanne tietokoneella?

---

10. Kuinka tyytyväinen olette asuntoonne/asumiseenne?

- 1 Hyvin tyytyväinen
- 2 Tyytyväinen
- 3 Melko tyytyväinen
- 4 Tyytymätön
- 5 Hyvin tyytymätön

11. Onko asuntoonne tehty joitakin muutoksia asumiseenne helpottamiseksi? Jos on, niin millaisia?

	kyllä	ei
Poistettu kynnyksiä	1	2
Rakennettu luiskia	1	2
Asennettu tukikahvoja	1	2
Korotettu vuodetta	1	2
Asennettu turvalaitteita	1	2

Muuta, mitä?

---

12. Tarvitsisiko asuntoonne tehdä asumista helpottavia muutostöitä?

---

13. Onko asunnossanne sisä- tai ulkorappusia?

---

14. Liittyykö kellari-/ullakkotilojen käyttöön ongelmia?

---

15. Kuka hoitaa kotonanne pienet korjaustyöt? (Esim. sähkölam-
pun/sulakkeen vaihto, patterin vaihto palovaroittimeen)

1	Itse
2	Puoliso
3	Lapset tai sukulaiset
4	Ystävät, tuttavat, naapurit
5	Talonmies/kiinteistön huolto

PIHAPIIRI

16. Onko pihapiiriinne esteetön, kunnossa oleva kulkuväylä?

---

17. Lingotaanko/hiekoitetaanko pihanne ja kulkuväylä pihallenne talvisin?

---

18. Onko pihapiirissänne ulkorakennuksia, missä käytte päivittäin?
Liittykö ulkorakennuksille pääsyyn ongelmia?

---

19. Mitä parannuksia toivoisitte pihapiiriinne?

ASUINALUE

20. Pelkäätekö jotakin liikkuessanne ulkona/kylällä? Tunnetteko turvattomuutta?

1	kyllä
2	ei

21. Mitä?

1	Kaatumista
2	Liikennettä
3	Väkivaltaa
4	Muuta, mitä?

---

22. Kuinka tyytyväinen olette asumiseen tällä kylällä/alueella?

1	Hyvin tyytyväinen

- 2 Tyytyväinen
- 3 Melko tyytyväinen
- 4 Tyytymätön
- 5 Hyvin tyytymätön

23. Oletteko harkinneet poismuuttoa kylältänne/Pellosta?

- 1 kyllä
- 2 ei

Miksi?

---

24. Onko kylältänne julkiset kulkuyhteydet esimerkiksi kirkonkylälle?

---

25. Millä yleensä liikutte kotoanne?

- 1 Omalla autolla
- 2 Pyörällä
- 3 Julkisella kulkuneuvolla
- 4 Kuljetuspalveluautolla
- 5 Taksilla

26. Miten kylää mielestänne voitaisiin kehittää, jotta se soveltuisi paremmin iäkkäämpien ihmisten asumiseen?

MIELIALA / YLEINEN TERVEYDENTILA

27. Tunnetteko useimmiten olevanne positiivinen ja hyväntuulinen?

1 kyllä
2 ei

28. Mitä harrastatte?

---

29. Harrastatteko kevyttä liikuntaa? (Esim. kävely, pyöräily)

---

30. Onko teidän mielestänne helppo oppia uusia asioita? (Esim. kännykän/tietokoneen käyttö)

---

31. Onko teillä joitakin vaikeuksia päivittäisten toimintojen suorittamisessa?

	kyllä	jonkin verran	ei
- wc-toiminnot	1	2	3
- syöminen	1	2	3
- peseytyminen	1	2	3
- vuoteeseen meno ja poistulo	1	2	3
- pukeutuminen	1	2	3
- sisällä liikkuminen	1	2	3
- ulkona liikkuminen	1	2	3
- portaissa liikkuminen	1	2	3
- puhelimen käyttö	1	2	3
- kaupassa käynti	1	2	3
- raha-asioiden hoito	1	2	3
- pyykin pesu	1	2	3
- kevyet taloustyöt	1	2	3
- raskaat taloustyöt	1	2	3

32. Kuinka hyvä terveydentila teillä mielestänne on?

1	Erittäin hyvä
2	Melko hyvä
3	Tyydyttävä
4	Melko huono
5	Huono

33. Huolestuttaako teitä jokin terveydentilassanne?

1	kyllä
2	ei

Mikä?

---

34. Nukutteko hyvin?

1 kyllä
2 ei

35. Onko teillä hyvä ruokahalu?

1 kyllä
2 ei

36. Syötekö päivittäin lämpimän aterian?

1 kyllä
2 ei

Miksi ette?

---

37. Onko teillä säännöllinen lääkitys?

1 kyllä
2 ei

38. Tiedätkö, mihin tarkoitukseen lääkkeenne on määrätty?

1 kyllä
2 ei

39. Annosteletteko itse lääkkeenne?

1 kyllä
2 ei

Jos ette, tiedättekö lääkkeidenne tarkan annostelun?

---

40. Onko teillä joitakin ongelmia lääkkeiden käytössä?

1 kyllä
2 ei

41. Käytättekö sisä- tai ulkotiloissa joitakin liikkumisen apuvälineitä?

1 kyllä
2 ei

Mitä? (Esim. kävelykeppi, rollaattori, kyynärsauvat)

---

42. Oletteko kaatuneet viimeisen kuuden kuukauden aikana?

1 kyllä
2 ei

Missä ja miten kaaduitte? Aiheutuiko kaatumisesta jotain haittaa?

---

43. Arveletteko tarvitsevanne jotakin apua tai palvelua tulevaisuudessa?

1 kyllä
2 ei

Mitä? (Esim. ateriapalvelu, turvapuhelin, kuljetuspalvelu, kotisairaanhoido, siivouspalvelu)

SOSIAALINEN VERKOSTO

44. Jos tarvitsette apua, saatteko sitä helposti?

1 kyllä
2 ei

Keneltä? (Esim. puoliso, lapset, naapurit, ystävät)

---

45. Käykö luonanne vieraita? (Esim. naapurit, ystävät)

1 Päivittäin
2 Viikoittain
3 Kuukausittain
4 Harvemmin kuin kuukausittain
5 Ei koskaan

46. Kuinka usein tapaatte omaisianne?

- 1 Päivittäin
- 2 Viikoittain
- 3 Kuukausittain
- 4 Harvemmin kuin kuukausittain
- 5 Ei koskaan

47. Kuinka usein osallistutte vapaa-ajan toimintaan kodin ulkopuolella?

- 1 Päivittäin
- 2 Viikoittain
- 3 Kuukausittain
- 4 Harvemmin kuin kuukausittain
- 5 Ei koskaan

48. Mitä toivomuksia haluaisitte esittää kunnalle ikäihmisten palvelujen suhteen?

SEUDULLINEN MALLI

Palvelu alkaa pvm ____ / ____ / ____

Luoteis-Lappi

HOITO- JA PALVELUSUUNNITELMA

Henkilötiedot:

Nimi: _____

Henkilötunnus _____ Puh. nro _____

Osoite _____

Perhesuhteet avioliitto _____ avoliitto _____ naimaton _____ leski _____ eronnut _____

Kelan hoitotuki on _____ ei _____ laitetaan vireille _____

Sotavamma % _____

Omainen _____

Osoite _____ Puh _____

Edunvalvoja _____ Puh _____

Kotihoidon yhteyshenkilö _____ Puh _____

Elämäntilanne ja voimavarat

_____
_____
_____
_____
_____

Omaisten / läheisten osallistuminen

_____
_____
_____
_____

Asuminen

_____
_____

Toimintakyky

Liikkuminen sisällä _____

Liikkuminen ulkona _____

* liikkumisen apuvälineet _____

Peseytyminen _____

WC- käynti _____

Pukeutuminen _____

Syöminen _____

Ruoan valmistus _____

Ruokavalio _____

Kevyet taloustyöt, pölyjen pyyhkiminen _____

Pyykin pesu _____

Asiointi _____

* kulkeminen _____

Lumen luonti _____

Asunnon lämmitys _____

Puunkanto _____

Terveystila

Sairaudet _____

Muistitestit _____

Rava _____

Muut toimintakyky mittarit _____

Lääkitys _____

Apuvälineet

Hoitotarvikkeet

Kotihoitopalvelut

Kotipalvelun käyntikerrat _____

* tehtävät _____
_____
_____

Kotisairaanhoidon käynnit _____

Tukipalvelut

mistä/missä

kuinka usein

Ateriapalvelu _____

Kylpy/sauna _____

Turvapuhelin _____

Päiväkeskus _____

Vapaaehtois / ystäväpalvelu _____

Kuljetuspalvelu/ seteli x kk _____

Pyykkipalvelu _____

Automaattinen lääkeannostelija _____

siivous palvelu _____

Asiointi _____

Muu mikä? _____

Lisätietoja ja palvelun tavoitteet

Hoito- ja palvelusuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa ja olosuhteiden muuttuessa olennaisesti.

Suostun siihen, että antamani tietoja voidaan käyttää/luovuttaa tarvittaessa asioiden hoitoon osallistuvalla vanhus- ja vammaispalvelun henkilöstölle.

kyllä   ei

Päiväys _____ / _____ 200__

Allekirjoitus

Asiakas _____

Kotihoidon edustaja _____